

7. Папуча В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. М. Папуча. — Запоріжжя, 2010. — 20 с.

8. Пфейфер Н. Э. Проблемы профессионально-педагогического потенциала в психолого-педагогической литературе / Н. Э. Пфейфер // Оптимизация педагогической подготовки студентов в ВУЗах физической культуры : сб. науч. статей каф. педагогики СПбГАФК им. П. Ф. Лесгафта / под общ. ред. А. А. Сидорова. — СПб., 1998. — Вып. 3. — С. 23-26.

9. Савченко В. А. Формування професійної майстерності вчителів фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / В. А. Савченко. — Режим доступу : <http://osvita-dnepr.com/index.php/metodichni-rekomendatsiji>.

10. Скляр Е. А. Методика формирования творческого подхода к решению педагогических задач у студентов СПбГАФК / Е. А. Скляр // Психологические основы учебно-воспитательной работы : матер. межвуз. науч. конф. / под ред. А. Н. Николаева. — СПб. : БПА. 1998. — С. 46—47.

11. Шабалина О. Л. Общепедагогическая подготовка учителя физической культуры в системе высшего профессионального образования : дис. ... доктора пед. наук : 13. 00. 08 / Шабалина Ольга Леонидовна. — М., 2003. — 320 с.

УДК 378.011.3-057:378.018.43

Ю.В. Фальштинська, м. Вінниця, Україна / Yu. Falshtynska, Vinnytsia, Ukraine
e-mail: kondratju@ukr.net

ФУНКЦІЇ ВИКЛАДАЧА В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. В статті висвітлюється проблема ефективної підготовки викладача вищого навчального закладу до організації дистанційного навчання. Визначено причини відсутності належної підготовки викладачів до організації дистанційного навчання. Запропоновані пріоритети при виборі викладача вищого навчального закладу на посаду інструктора дистанційних курсів. Розглянено трансформацію ролі та функцій викладача при переході від традиційної до дистанційної системи освіти. Розкривається сутність поняття «тьютор» та «інструктор» та наведені відмінності між ними. Пояснено вибір застосування власне терміну «інструктор» в значенні «викладач дистанційних курсів» в даній статті. Визначено основні якості та завдання успішного викладача он-лайн курсів. Проаналізовано різні підходи та концепції до визначення якостей успішного викладача в системі дистанційної освіти. Зазначено критерії ефективної організації дистанційних курсів. Запропоновано поглянути на якості та обов'язки викладача дистанційного навчання очима студентів за допомогою опитування останніх. Проаналізовано проблеми, з якими зустрічаються студенти при проходженні дистанційного курсу та запропоновано шляхи їх подолання. Звернено особливу увагу на проблему «ізоляції» студентів в умовах дистанційної освіти. Наведені фактори зацікавленості студентів он-лайн курсами. Виділено ключові елементи, які визначають успішного інструктора он-лайн курсів. Запропоновані поради викладачам в системі дистанційної освіти, щодо створення ефективного он-лайн курсу.

Ключові слова: дистанційна освіта, інструктор, он-лайн курс, взаємодія, студент.

Functions of the teacher in the system of distance education

Annotation. The article deals with the problem of teacher training for distance education. The reasons of lack of proper training for distance education teachers are determined. The priorities while choosing a university teacher for the position of instructor of distance learning courses are suggested. The transformation of the role and functions of the teacher in the transition from traditional to distance education system are viewed. The essence of the concept of «tutor» and «instructor» and the differences between them are given. The choice of using exactly the term «instructor» to define «the teacher of distance courses» in this article is explained. The main objectives and qualities of successful instructor of online courses are determined. Different approaches to the definition of a successful teacher in distance education are analyzed. The criteria of effective distance learning courses are indicated. A look at qualities and duties of distance education teacher through the eyes of students with the help of questionnaire is offered. The problems faced by the students while passing distance course and the ways to overcome them are analyzed. Special attention to the problem of «isolation» of students in distance education is paid. The factors of students' interest to the online courses are determined. The key elements that define a successful instructor of online courses are highlighted. The pieces of advice to distance learning teacher as to creating an effective online course are given.

Key words: distant education, instructor, online course, interaction, student.

Постановка проблеми. Існує міф, що викладати он-лайн легко – потрібно лише перенести традиційне викладання на дистанційний курс. Такі технології як відео-конференції, презентації в PowerPoint, навчальні сайти, значно полегшують роботу викладачів. Але чи буде таке викладання успішним?

Є значна кількість викладачів, які щиро зацікавлені в інтернет-освіті та можливостях, які вона надає. Вони з ентузіазмом досліджують альтернативні шляхи викладання і, ставши професіоналами у своїй справі, заохочують інших. Однак, існує й інша категорія викладачів, які ніколи раніше не зустрічалися з феноменом дистанційної освіти і, з певних причин,

змушені створювати он-лайн курси. Багато хто відчуває розгубленість, не знаючи з чого почати. Хтось робить акцент на зміст матеріалу, інші – на програмне забезпечення, ще інші, створивши більш-менш вдалий, на їхню думку, курс віртуально «відходять», залишаючи студентів сам на сам з навчальним матеріалом. У більшості випадків викладачі не мають практичного керівництва, як навчати на дистанційних курсах. Їм необхідно не тільки створити власний курс, але й навчитися ефективно його подавати. Дж. Екрідж, Л. Демей, Л. Бронлік, М. Колура та М. Шиан (J. Akridge, L. DeMay, L. Braunlich, M. Collura, and M. Sheahan) вважають, що зацікавлення студента он-лайн курсами залежить від трьох факторів:

- вибір «правильних» студентів для «правильних» програм;
- використання моделі доставки інформації, які фокусуються на студенті;
- залучення студентів, використовуючи особистий приклад [1].

Іншими словами, хороший викладач та інструкції є ключем до наполегливості студента у вивченні дистанційного курсу. Отже, прийняття на роботу, тренування та заохочення хороших викладачів має бути головним пріоритетом для всіх навчальних закладів, які забезпечують дистанційне навчання. Звісно, важке економічне становище скорочує бюджет навчальних установ, і, як наслідок, викладачі не отримують належної підготовки та змушені шукати вихід самі, займаючись самоосвітою.

Аналіз попередніх досліджень показує, що проблему трансформації ролі викладача та його функцій у системі дистанційного навчання в своїх працях досліджували такі зарубіжні дослідники як: Д. Токар, А. Фішер, Л. Сабіч, Дж. Сейвері, Дж. Кірван, Дж. Лоунсбері та Л. Гібсон, які визначили основні якості успішного викладача в системі дистанційного навчання; Ч.Грехем, який виокремив основні завдання для успішного викладача он-лайн курсів; М. Веімер, який розглянув трансформацію ролі викладача при переході від традиційного до дистанційного навчання; П. Чарльз, Дж. Холмс та ін. які підібрали критерії до ефективної організації дистанційних курсів; С.Янг, який запропонував поглянути на викладача дистанційного навчання очима студентів.

Невирішені аспекти проблеми. На теперішній день проблема ефективної підготовки викладача до організації дистанційного навчання залишається недостатньо дослідженою.

Мета статті: проаналізувати трансформацію ролі та функцій викладача в системі дистанційної освіти.

Виклад нового матеріалу. З трансформацією ролі та функцій викладача в системі дистанційної освіти змінюється і його назва. Досліджуючи зарубіжну наукову літературу, слід зазначити, що звичне слово «teacher» (з англ. вчитель, викладач) уже не застосовується, натомість використовується слово

«tutor» або «instructor». Що ж означають ці поняття і чи мають вони суттєві відмінності? Отже, «tutor» – це:

- викладач у коледжі або університеті (згідно з Macmillan English Dictionary);
- керівник групи студентів (у британських університетах), науковий керівник, консультант; куратор;
- молодий науковець у вищих навчальних закладах, який допомагає професору вести практичні заняття зі студентами (згідно з Abbyu Lingvo).

Слово «Instructor» більше вживається в американському варіанті англійської мови і означає – викладач (вищого навчального закладу нижче професора); інструктор, керівник (гуртка). Як бачимо ці поняття майже тотожні, єдиними відмінностями виступають різні варіанти англійської мови. Розглядаючи саме американський досвід, було б доречно, на нашу думку, використовувати слово «Instructor» (укр. інструктор) в значенні «викладач».

Ч. Грехем та ін. (С. Graham, С. Kursat, L. Byung-Ro, J. Craner, and T. Duffy's) звертають увагу на сім завдань для он-лайн інструктора, згідно з якими він має:

- 1) забезпечувати чіткий супровід для взаємодії зі студентами;
- 2) забезпечувати добре продумані завдання для обговорення, щоб сприяти співробітництву серед студентів;
- 3) заохочувати студентів презентувати курсові проекти один одному;
- 4) забезпечувати швидкий зворотний зв'язок;
- 5) встановлювати терміни здач;
- 6) забезпечувати проблемні завдання, приклади та хвалити за високу якість роботи;
- 7) дозволяти студентам самим обирати теми проектів [4].

Аналізуючи працю М. Веімера (M. Weimer), яка фокусується власне на студенті, варто зауважити наступне [13]:

- баланс сил змінюється – інструктор діє як помічник, дозволяючи студентам взяти відповідальність за власний процес навчання;
- функції змісту змінюються – як зазначили А. Кар-Челмен і П. Дачестел (A. Carr-Chellman, P. Duchastel), добре спроектований он-лайн курс надає доступ студентам до навчальних ресурсів, а не забезпечує інструкції у формі лекцій [2];
- роль інструктора змінюється – він є присутній он-лайн і активно ділиться досвідом зі студентами в процесі навчання;
- відповідальність за навчання змінюється – маючи інструктора як помічника, джерело інформації та провідника, студенти повинні брати більше відповідальності за власний навчальний процес;
- мета навчання, процес перевірки та оцінювання змінюються – традиційні методи перевірки, такі як тести та вікторини не завжди дієві, коли мова йде про дистанційне навчання. Таким чином, інші форми перевірки, такі як самоконтроль та

спеціальні програми, варто впроваджувати для поліпшення навчальних досягнень студентів [8].

Науковці, які вивчали феномен дистанційного навчання впродовж останніх років, виокремили необхідні якості, якими має володіти інструктор он-лайн курсів. Дж. Сейвері (J. Savery) пропонує аббревіатуру «VOCAL», яка розшифровує якості інструктора: як видимий, організований, співчутливий, аналітичного складу, лідер [10]. Illinois Online Network подає свій список якостей, підкреслюючи, що хороший он-лайн інструктор має великий життєвий досвід; значні педагогічні досягнення; демонструє відкритість, турботу, гнучкість, щирість; відчуває себе комфортно, спілкуючись у письмовій формі [5]; цінує критичне мислення; добре обізнаний з дистанційним навчанням [7].

Науковці Д. Токар, А. Фішер та Л. Сабіч (D. Tokar, A. Fischer, L. Subich) виділяють інші якості, необхідні для успішного інструктора дистанційних курсів:

– відповідність – схильність індивіда добре працювати з командою і спільно працювати над груповими завданнями;

– сумлінність – рівень надійності людини, бажання слідувати нормам і правилам;

– емоційна стабільність – загальний рівень емоційного реагування на стрес і тиск;

– екстраверсія – схильність до вираження, спілкування;

– відкритість – сприйнятливості до нових ідей, змін, інновацій і нових знань [12].

Дж. Кірван, Дж. Лоунсбері та Л. Гібсон (J. Kirwan, J. Lounsbury, L. Gibson) пропонують іншу шкалу, згідно з якою необхідні такі якості:

– адаптивність – схильність до адаптації у нових ситуаціях, адекватне сприйняття критики чи порад;

– працездатність – тенденція успішно завершувати завдання, приймати ефективні рішення;

– гнучке мислення – тенденція до оцінювання інформації, здатність робити висновки і приймати рішення, ґрунтуючись на фактах і логіці, а не на почуттях та інтуїції;

– продуктивність – бажання працювати понаднормово, інвестувати час і енергію в роботу та кар'єру [6].

Для ефективної організації дистанційних курсів варто зазначити наступні критерії:

1) здатність викладача до розвитку критичного мислення;

2) якість он-лайн оголошень;

3) взаємодія інструктора зі студентами;

4) якість зворотного зв'язку зі студентами;

5) якість оцінювання зворотного зв'язку зі студентами;

6) педагогічна майстерність інструктора;

7) вимоги інструктора до студентів;

8) якість щотижневого керівництва інструктора;

9) присутність і своєчасність відповіді інструктора;

10) використання інструктором різних засобів масової інформації протягом курсу [3].

Згідно з опитуванням студентів дистанційного курсу, яке проводив С. Янг (S. Young), інструктор он-лайн курсу повинен [14]:

– демонструвати глибокі знання з курсу, який вивчається;

– шанобливо ставитися до студентів;

– бути толерантним;

– взаємодіяти в теплій і дружній атмосфері;

– завжди намагатися покращити розуміння студентів;

– визначати основну мету і концепції навчання;

– мотивувати студентів брати на себе відповідальність за свою діяльність;

– створити добре організований курс;

– виявляти інтерес до викладання;

– створити комфортну та сприятливу атмосферу для навчання.

Щоб он-лайн навчання було ефективним – щоб студенти отримали максимум користі для себе – викладачі повинні брати активну участь у викладанні, мабуть навіть активніше взаємодіяти зі студентами, ніж у традиційному навчанні. Успішні викладачі, згідно з відповідями студентів, повинні наполегливо працювати, щоб залучити кожного до навчальної діяльності та спілкування. Вони мають забезпечувати гнучкість, значущий практичний зв'язок між теорією і практикою і робити все для більшої ефективності дистанційних курсів. Передбачається також створення зручної атмосфери для спілкування зі студентами у послідовній, вдумливій та особистій манері [14, с. 74-75].

Для всіх викладачів важливо робити періодичну самооцінку для визначення рівня ставлення студентів до них. Цей процес саморефлексії підвищить рівень викладання та вкаже на помилки.

Важливо, щоб студенти постійно відчували присутність викладача. Це заохотить їх до активної роботи, матиме певне позитивне враження про інструктора. «Перебуваючи он-лайн, завжди є велика ймовірність відчуття загубленості – втрати контакту, зв'язку і як наслідок – ізоляція» [9]. Дж. Сейвері (J. Savery) запевняє, що присутність інструктора можна простежити завдяки його керівництву веб-сайтом, відповідям на форумах обговорень, e-mail переписці, повідомленням і банерам на домашній сторінці, веденню спільного календаря та он-лайн журналу, використанню аудіо та відео кліпів [10]. До цього списку можна додати використання синхронного медіа, такого як Skype, віртуальні аудиторії та соціальні мережі, які забезпечують доступ до співрозмовників у реальному часі. Чим більша присутність інструктора в мережі, тим більша взаємодія простежується на дистанційному курсі і навпаки [11].

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищезазначене, наведемо деякі ключові елементи, які визначають успішного інструктора он-лайн курсів:

– інструктор он-лайн курсів розуміє різницю між традиційним і дистанційним навчанням;

– інструктор он-лайн курсів зацікавлений дистанційною формою навчання та використовує навчальне середовище для проведення он-лайн занять;

– інструктор он-лайн курсів є постійно присутній і заохочує студентів до взаємодії;

– інструктор он-лайн курсів високо вмотивований і є гарним прикладом для студентів;

– інструктор он-лайн курсів розуміє важливість створення спільноти та присвячує на це час;

– інструктор он-лайн курсів сприяє інтерактивності між студентами;

– інструктор он-лайн курсів поважає своїх студентів як партнерів;

– інструктор он-лайн курсів є активним і своєчасно забезпечує конструктивний зворотній зв'язок;

– інструктор он-лайн курсів є відкритий, співчутливий, гнучкий і чуйний.

Елементи цього списку можна застосовувати до підготовки майбутнього інструктора як традиційного, так і дистанційного навчання. Основною відмінністю є те, що он-лайн інструктор має виконувати всі ці вимоги з використанням інформаційних технологій і, в багатьох випадках, навіть не зустрічаючись особисто зі своїми студентами.

Література:

1. Akridge, J., DeMay, L., Braunlich, L., Collura, M., & Sheahan, M. (2002). *Retaining adult learners in a high-stress distance-education learning environment*: The Purdue University Executive MBA in Agribusiness. Motivating and retaining adult learners online. Retrieved August 5, 2003, from <http://www.geteducated.com>
2. Carr-Chellman, A. and Duchastel, P., «The Ideal Online Course,» *Library Trends*, 50:1 (Summer 2001), 149.
3. Charles P. Holmes, Jeral R. Kirwan, Mark Bova, Trevor Belcher. An Investigation of Personality Traits in Relation to Job Performance of Online Instructor. *Online Journal of Distance Learning Administration, Volume XVIII, Number 1, Spring 2015*.
4. Graham, Charles, Kursat Cagiltay, Byung-Ro Lim, Joni Craner and Thomas M. Duffy (March/April 2001) «Seven Principles of Effective Teaching: A Practical Lens for Evaluating Online Course,» *Technology Source*.
5. Illinois online network: *Supporting online education throughout the world*. Retrieved September 12, 2007, from <http://www.illinois.edu/ressources/tutorials/pedagogy/tips.asp>.
6. Kirwan, J. R., Lounsbury, J., & Gibson, L. (2010). Self-directed learning and personality: The big five and narrow personality traits in relation to learner self-direction. *International Journal of Self-Directed Learning*, 7(2), 21-34.
7. Moore, Michael G.; Greg Kearsley (2005) *Distance Education: A Systems View*, Second, Belmont, CA: Wadsworth, (33-36).
8. Palloff, R. M., & Pratt, K. (2003). *The virtual student A profile and guide to working with online learners*. San Francisco: Jossey-Bass. p. 8.
9. Palloff, R.M., & Pratt, K. (2007). *Building online learning communities: Effective strategies for the virtual classroom*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.p. 31.
10. Savery John R. (2005). BE VOCAL: Characteristics of Successful Online Instructor. *Journal of Interactive Online Learning* www.ncolr.org/jiol Volume 4, Number 2, Fall 2005 ISSN: 1541-4914.
11. Stein, D. S., & Wanstreet, C. E. (2003, October). Role of social presence and choice of online or face-to-face group format in satisfaction with a distance learning environment. *Proceedings of the 22nd Annual Midwest Research-to-Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education*, Columbus.
12. Tokar, D. M., Fischer, A. R., & Subich, L. M. (1998). Personality and vocational behavior: A selected review of the literature 1993-1997. *Journal of Vocational Behavior*, 53(2), 115-153. doi: 10.1006/jvbe.1998.1660.
13. Weimer, M. (2002). *Learner-centered Teaching: Five Key Changes to Practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
14. Young, S. (2006). Student views of effective online teaching in higher education. *American Journal of Distance Education*, 20(2), 65-77.